ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Пакліної Т.О. «Юридико-психологічна характеристика вбивств, учинених через необережність», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 19.00.06 – юридична психологія

Необережна злочинність завжди була і дотепер залишається об'єктом значного суспільного, наукового та практичного інтересу. Цей інтерес зумовлений особливим місцем, яке необережна злочинність (у тому числі необережні убивства), займає в структурі загальної злочинності, перш за все через її певну своєрідність. Хоча необережні убивства становлять незначну частку (2,7%) всіх учинених в минулому році убивств, саме вони повинні викликати особливе занепокоєння. По-перше, кількість потерпілих від необережних правопорушень часто перевищує кількість потерпілих від умисного убивства. По-друге, необережні убивці зазвичай не відносяться до представників криміналітету і не мають виразної антисуспільної орієнтації. Врешті, не зважаючи на наявність низки досліджень, присвячених убивствам через необережність (П.С.Дагель, Ю.М.Антонян, О.М.Джужа, І.С.Нежурбіда, В.Е.Квашис), залишаються невирішеними важливі питання, що стосуються, головним чином, суб'єктивної сторони діяння. Теперішній вектор реформування правової системи в Україні інтегратором цивілізаційних процесів визначає права та законні інтереси громадянина суспільства, найголовнішим з яких є життя людини. Саме тому, ретельні міждисциплінарні наукові дослідження, присвячені з'ясуванню детермінант, умов та чинників убивств через необережність, їх практична складова, орієнтована на протидію і превенцію цих кримінальних правопорушень, **відзначаються безумовною актуальністю**. До такого роду актуальних і своєчасних дослідницьких робіт ми вважаємо можливим віднести і дисертацію Тетяни Олександрівни Пакліної.

Написання роботи цілком узгоджене зі Стратегією розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки, затвердженою постановою загальних зборів Національної академії правових

ВХІДЗ НАВС
№ 472
08 02 2019 р.
кількість аркушів:
осн. док. 7 додаток —

наук України від 3 березня 2016 р. та Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр.

Архітектоніка роботи класична, складається із вступу, трьох розділів, які містять сім підрозділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Дисертанткою опрацьовано достатню кількість літературних джерел з досліджуваної проблематики – вітчизняних і закордонних.

Здобувачкою цілком коректно визначено **мету** та **завдання** дослідження, його **об'єкт** та **предмет**. На наш розсуд, поставлені завдання Т.О.Пакліною вирішені. У вступі логічно обґрунтовані методологія і методи дослідження, відповідає вимогам МОН презентація **наукової новизни** та **практичного значення** одержаних результатів. Переконливою виглядає емпірична база дослідження, яку склали вивчення 790 архівних кримінальних проваджень за ст. 119 Кримінального кодексу, що містяться в Єдиному реєстрі досудових розслідувань за 2013– 2017 рр.,; узагальнені результати опитування 176 слідчих поліції стосовно кримінальних проваджень, порушених за п. 1 ст. 119 КК України; результати порівняльного психологічного вивчення 35 необережних та 27 умисних (п. 1 ст. 115 КК України) убивць. **Висновки** за підрозділами, розділами та дисертацією в цілому відображають їх зміст та достатньою мірою презентують одержані результати.

Метою дисертаційної роботи було опрацювання науково-теоретичного підґрунтя вбивств через необережність, юридико-психологічних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення протидії цьому різновиду правопорушень як суспільно небезпечному явищу. Відповідно до мети були поставлені **завдання,** вирішення яких послідовно розкривало досліджувану проблему – від теоретико-методологічного аналізу наукового доробку і обґрунтування методів дослідження, до узагальнення документної бази, експериментального обстеження і статистичного опрацювання даних психологічного вивчення і формулювання адекватних висновків.

Наукова новизна дисертації Т.О.Пакліної не викликає сумнівів, оскільки вона вперше в Україні охарактеризувала вбивства через необережність з

позицій юридичної психології, визначила психологічну природу системи детермінант і механізмів цього протиправного діяння, запропонувала систему психологічних засад протидії вбивствам, учиненим через необережність.

Зокрема, вперше дисертантка виокремила систему юридико-психологічних детермінант учинення вбивства через необережність; аргументувала своєрідність мотиваційних тенденцій цих убивств; обґрунтувала доцільність внесення змін до п. 2, 3 ст. 25 «Необережність та її види» КК України. Дослідження Т.О.Пакліної удосконалило тлумачення закономірностей еволюції інституту вини за вбивства через необережність; концепцію механізму формування злочинної поведінки в осіб, які вчиняють убивства через необережність; визначення психологічних особливостей досудового розслідування убивств через необережність. Отримали подальший розвиток уявлення про сутність убивства через необережність; психологічна характеристика суб'єкта й суб'єктивної сторони вбивства через необережність; сутність і пріоритетні напрями їх спеціальної та віктимологічної профілактики.

Практична вагомість дисертації підтверджена низкою Актів впровадження її результатів в освітній процес, науково-дослідницьку діяльність, а також у практичну діяльність слідчих підрозділів та проведення службової підготовки по лінії Головного слідчого управління Національної поліції України.

Результати дисертаційного дослідження пройшли належну апробацію. Зокрема, основні положення роботи, її висновки та рекомендації оприлюднено на п'яти наукових конференціях – вітчизняних і закордонних.

Публікації. Основні результати дослідження з теми дисертації висвітлено в десяти одноосібних наукових публікаціях, серед яких: чотири наукові статті – у збірниках, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також п'ять тез – у збірниках доповідей науково-практичних конференцій.

В розділі 1 «Убивство через необережність як соціальна та наукова проблема» цікаво і пізнавально дисертанткою висвітлено історіографію

необережних убивств, здійснено компаративний аналіз кваліфікації цих правопорушень у різних правових світових системах. Критично осмислено позиції вітчизняних науковців стосовно своєрідності кримінальної кваліфікації щодо форм вини, об'єктивних і суб'єктивних чинників діяння, соціально-психологічних детермінант, мотивації, індивідуально-психологічних відмінностей особистості правопорушника.

Певну цікавість у розділі 2 «Юридико-психологічна характеристика особи, яка вчинила вбивство через необережність» становить узагальнення результатів експериментального дослідження, яке надало змогу запропонувати диференціацію осіб, які вчинили вбивство через необережність, за низкою категорій: в залежності від ситуації, ступеня криміналізованості осіб, станів алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Проаналізовано особливості убивств через необережність у природному середовищі; у суспільно організованому середовищі та у побуті. , що є результатом діяльності людей та сферою її здійснення; 87,9 % – у побуті. Розглянуто гендерні пропорції вчинення цих правопорушень, їх механізм та періодичність.

В розділі 3 «Психологічні засади протидії вбивствам, учиненим через необережність» доведено, що у службових ситуаціях, пов'язаних із розслідуванням та профілактикою необережних убивств, необхідною умовою є всебічне врахування індивідуальних і типологічних характеристик винуватої особи. В дисертації обґрунтовано корисність урахування під час розслідування вбивств, учинених через необережність, психічних станів осіб, доцільності постійного здійснення спостереження за їх поведінкою, контролю вольових, пізнавальних, емоційних проявів особистості. Пропонуються напрями превентивної роботи з особами, що вчинили убивства через необережність.

Висновки по дисертації викладені чітко, зрозуміло і обґрунтовано, повною мірою розкривають дослідницькі завдання.

Текст автореферату відповідає змісту дисертації та достатньою мірою розкриває його.

Разом з безсумнівними здобутками роботи, їй, на нашу думку, притаманні деякі недоліки.

1. Характеризуючи в підрозділі 1.2. тлумачення убивства з необережності в законодавствах країн Західної Європи, здобувачка посилається на низку літературних джерел, які не є правовими актами, а лише коментуючими науковими творами, що може відображати виключно суб'єктивну позицію певного автора, а не конкретного Закону.

2. В підрозділі 2.1. «Психологічні особливості суб'єкта й суб'єктивної сторони вбивства через необережність» здобувачка досить ретельно і послідовно висвітлює погляди видатних науковців щодо своєрідності психологічного портрету суб'єкта необережного убивства. Однак залишилось незрозумілим авторське ставлення Т.О.Пакліної до дискусійних, з наукової точки зору, тверджень деяких вчених, зокрема, П.С.Дагеля («психологічні дефекти особистості»), А.В.Молоствова («підсвідомі дитячі комплекси»), О.О.Єфімової («пранойяльні відхилення») тощо.

3. У підрозділах 2.1. «Психологічні особливості суб'єкта й суб'єктивної сторони вбивства через необережність» та 2.2. «Особливості формування злочинної поведінки в осіб, які вчиняють убивства через необережність» поза увагою залишилась ґенеза таких, на наш розсуд, важливих інтегративних особистісних детермінант убивств через необережність, як правовий інфантилізм та правовий нігілізм.

4. В підрозділі 3.1. («Психологічні особливості досудового розслідування убивств через необережність») на сс..140-148 здобувачкою повторно розглядаються питання мотивації і детермінації необережного убивства, зокрема – характеристика недбалості, самовпевненості, необачності тощо. Вважаємо це зайвим, оскільки зазначена проблематика достатньо ретельно (а в окремих випадках - тотожно) вже аналізована в Розділі 2 дисертаційного дослідження. Зазначене порушує цілісність сприймання тексту роботи.

5. В підрозділі 3.2 («Психологічна сутність профілактики вбивств, учинених через необережність») на с.154 здобувачка, на нашу думку, непереконливо стверджує, що «…необережна злочинність більше піддається впливу попереджувальних заходів, аніж умисна, що обумовлює розробку спеціальних заходів попередження необережної злочинності в цілому та окремо вбивств, вчинених через необережність. Крім того, попереджувальні заходи, що вживаються для запобігання нещасних випадків, є ідентичними і для попередження вбивств через необережність». Тим паче, що далі вона цілком слушно зазначає, що «На спеціально-кримінологічному рівні підхід до попередження вбивств, вчинених через необережність, повинен диференціюватись за факторами, а саме – ситуаціями, особами, знаряддями та засобами вчинення злочину».

Утім, зазначені зауваження та побажання мають переважно дискусійний, суб'єктивний та рекомендаційний характер, тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Дисертація є оригінальним дослідженням, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретні наукові задачі.

ВИСНОВОК

Дисертація Пакліної Тетяни Олександрівни «Юридико-психологічна характеристика вбивств, учених через необережність», яка представлена на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам п. 9, 10, 12, 14 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567; вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40, а її автор, заслуговує

на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 19.00.06 – юридична психологія.

Офіційний опонент,
директор Державного науково-дослідного
інституту МВС України
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України **В.О.Криволапчук**

«06» лютого 2019 р.